

REPUBLIKA SLOVENIJA
VLADA REPUBLIKE SLOVENIJE

Gregorčičeva 20–25, SI-1001 Ljubljana

T: +386 1 478 1000

F: +386 1 478 1607

E: gp.gs@gov.si

<http://www.vlada.si/>

Številka: 09501-2/2014/6

Datum: 6. 11. 2014

**TRETJE POROČILO VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE O
POLOŽAJU ROMSKE SKUPNOSTI V SLOVENIJI –
Poročilo o izvajanju Zakona o romski skupnosti v Republiki Sloveniji
(Uradni list RS, št. 33/2007) in Nacionalnega programa ukrepov za
Rome Vlade Republike Slovenije za obdobje 2010-2015**

KAZALO

1.	UVODNA POJASNILA	3
2.	METODOLOGIJA PRIPRAVE SKUPNEGA POROČILA.....	4
3.	UGOTOVITVE POROČILA IN PREDLOGI ZA UKREPANJE.....	4
3.1.	Ugotovitve in predlogi za ukrepanje po posameznih področjih.....	7
3.1.1.	Področje vzgoje in izobraževanja.....	7
3.1.2.	Področje kulturne dejavnosti	8
3.1.3.	Področje zaposlovanja	9
3.1.4.	Področje bivanjskih razmer	10
3.1.5.	Področje zdravstvenega in socialnega varstva	12
3.1.5.1.	Zdravstveno varstvo	12
3.1.5.2.	Socialno varstvo	13
3.1.6.	Področje osveščanja in boja proti diskriminaciji	14
3.1.7.	Aktivnosti občin, kjer živijo Romi	16
3.1.8.	Aktivnosti Sveta romske skupnosti Republike Slovenije	17
3.1.9.	Spremembe Zakona o romski skupnosti v Republiki Sloveniji in Nacionalnega programa ukrepov Vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2010 – 2015.....	18
4.	ZAKLJUČEK.....	18
5.	Priloge	18

1. UVODNA POJASNILA

Pravna podlaga za urejanje položaja romske skupnosti v Republiki Sloveniji je 65. člen Ustave RS, ki določa, da položaj in posebne pravice romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, ureja zakon. S tem so bili postavljeni pravni temelji za zaščitne ukrepe v zvezi z urejanjem položaja romske skupnosti. Do dosledne izpeljave ustavne določbe je prišlo s sprejemom **Zakona o romski skupnosti v Republiki Sloveniji** (Uradni list RS, št. 33/07; v nadaljevanju: ZRomS-1) v letu 2007. Dodatno je zaščita romske skupnosti vgrajena tudi v druge področne zakone.¹ Poleg področnih zakonov je skrb za uresničevanje posebnih pravic romske skupnosti in za izboljšanje položaja romske skupnosti vgrajena v številne programe, strategije in resolucije s posameznih družbenih področij.

ZRomS-1 je sistemski zakon, ki določa skrb državnih organov in organov samoupravnih lokalnih skupnosti pri uresničevanju posebnih pravic romske skupnosti, poleg tega pa ureja tudi organiziranost romske skupnosti na državni in lokalni ravni ter financiranje. V 6. členu določa, da vlada za usklajeno uresničevanje posebnih pravic pripadnikov romske skupnosti v sodelovanju s samoupravnimi lokalnimi skupnostmi in Svetom romske skupnosti Republike Slovenije sprejme program ukrepov.

Vlada RS je na svoji 72. seji dne 11. 3. 2010 s sklepom št. 09501-2/2010/7² na podlagi 6. člena ZRomS-1 sprejela **Nacionalni program ukrepov za Rome Vlade Republike Slovenije za obdobje 2010 – 2015** (v nadaljevanju: NPUR 2010-2015). Sprejeti dokument pomeni operacionalizacijo zakonskih določil na področju usklajenega uresničevanja pravic pripadnikov romske skupnosti ter prinaša nujno potrebne ukrepe na tistih področjih, ki so za izboljšanje položaja pripadnikov romske skupnosti prioriteta.³ Vsi pristojni organi so morali na podlagi sprejetega nacionalnega programa ukrepov, v roku šestih mesecev od njegovega sprejetja, to je do 11. 9. 2010, sprejeti podrobne področne programe in ukrepe ter v svojih finančnih načrtih za to predvideti ustrezna sredstva. Vsa ministrstva in vladne službe so že v letu 2010 sprejeli podrobne akcijske načrte za uresničitev ukrepov iz NPUR 2010-2015, Urad Vlade RS za narodnosti pa ni prejel akcijskega načrta Sveta romske skupnosti Republike Slovenije, ki je tudi naveden med nosilci nekaterih ukrepov ter akcijskih načrtov nekaterih občin, kjer živijo Romi: Beltinci, Cankova, Črenšovci, Dobrovniki, Grosuplje, Krško, Kuzma, Lendava, Metlika, Murska Sobota, Novo mesto, Puconci, Rogašovci, Šentjernej, Tišina, Trebnje in Turnišče. V skladu z ZRomS-1 **uresničevanje NPUR 2010-2015** spremlja vladno delovno telo, to je Komisija Vlade RS za zaščito romske skupnosti.

¹ Zakon o lokalni samoupravi, Zakon o lokalnih volitvah, Zakon o evidenci volilne pravice, Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, Zakon o osnovni šoli, Zakon o vrtcih, Zakon o medijih, Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo, Zakon o knjižničarstvu, Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja, Zakon o Radioteleviziji Slovenija, Zakon o financiranju občin, Zakon o varstvu kulturne dediščine, Kazenski zakonik Republike Slovenije, Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju, Zakon o Slovenski tiskovni agenciji.

² Prečiščeno besedilo sprejeto na 73. seji vlade dne 18. 3. 2010 s sklepom št. 09501-2/2010/8.

³ Osnovni strateški cilji NPUR 2010-2015 so: (1) izboljšati bivalne razmere pripadnikov romske skupnosti in urediti romska naselja; (2) izboljšati izobrazbeno strukturo pripadnikov romske skupnosti in izboljšati obisk romskih otrok v programih predšolske vzgoje, šoloobveznih otrok v rednem izobraževanju ter povečati vključenost mladih in odraslih v nadaljevanje izobraževalnega procesa v skladu z načelom vseživljenjskega učenja; (3) povečati zaposlenost in znižati brezposelnost pripadnikov romske skupnosti; (4) izboljšati zdravstveno varstvo pripadnikov romske skupnosti, predvsem s poudarkom na izboljšanju zdravstvenega varstva otrok in žensk; (5) ohranjati in razvijati kulturne, informativne in založniške dejavnosti romske skupnosti ter si prizadevati za ohranjanje in razvoj različnih oblik romskega jezika; (6) povečati osveščenost večinskega prebivalstva glede obstoja, kulture, šeg in navad pripadnikov romske skupnosti ter osveščenost pripadnikov manjšine o pravicah in dolžnostih, ki jim pripadajo kot državljanom Republike Slovenije.

Četrti odstavek 4. člena ZRomS-1 določa, da **Vlada Republike Slovenije enkrat letno poroča** Državnemu zboru Republike Slovenije o uresničevanju obveznosti iz prvega, drugega in tretjega odstavka 4. člena in iz 5. člena ZRomS-1.

Vlada Republike Slovenije je skladno z določbami ZRomS-1 **prvo** Poročilo o položaju romske skupnosti v Sloveniji sprejela na svoji 102. redni seji dne 7. 10. 2010 in ga poslala Državnemu zboru RS v obravnavo. Poročilo je kot pristojno delovno telo obravnavala Komisija DZ RS za peticije ter za človekove pravice in enake možnosti na svoji 19. seji dne 14. 1. 2011. Sprejela je dva sklepa, in sicer da (1) obravnavano poročilo ocenjuje kot ustrezno in da obravnava poročila na seji državnega zbora ni potrebna ter da (2) podpira aktivnosti Vlade Republike Slovenije za zagotavljanje ustreznih bivanjskih, izobraževalnih in kulturnih pogojev ter druge ukrepe, ki bodo pripadnikom romske skupnosti ob upoštevanju kulturnih in jezikovnih posebnosti omogočili lažjo integriranost v družbo.

Vlada Republike Slovenije je skladno z določbami ZRomS-1 **drugo** Poročilo o položaju romske skupnosti v Sloveniji sprejela na svoji 38. redni seji dne 21. 11. 2012 in ga poslala Državnemu zboru RS v obravnavo. Poročilo je kot zainteresirano delovno telo obravnavala Komisija DZ RS za peticije ter za človekove pravice in enake možnosti. Kot pristojno delovno telo pa je poročilo obravnaval tudi Odbor DZ RS za notranje zadeve, javno upravo in lokalno samoupravo, ki je sprejel sklep, s katerim predlaga Vladi RS, da na podlagi poročila ter razprave na seji odbora: (1) preveri izvajanje ZRomS-1 z vidika učinkovitosti in ga po potrebi dopolni s predlogom za njegovo spremembo ter (2) dopolni NPUR 2010-2015.

2. METODOLOGIJA PRIPRAVE SKUPNEGA POROČILA

Poročilo je strukturirano v dveh delih. Prvi del zajema uvodna pojasnila, poglavje o metodologiji priprave poročila in ugotovitve poročila ter predloge za ukrepanje, drugi del pa je priloga poročila, kjer je predstavljen pregled aktivnosti državnih organov, organov samoupravnih lokalnih skupnosti in Sveta romske skupnosti Republike Slovenije na področju izvajanja ZRomS-1 in NPUR 2010-2015. Priloga je razdeljena po področjih, kot so naštetja v 3. in 4. členu ZRomS-1, torej: vzgoja in izobraževanje, trg dela in zaposlovanje, ohranjanje in razvoj kulturne, informativne in založniške dejavnosti, urejanje bivanjskih razmer, zdravstveno varstvo, politična participacija ter aktivnosti na področju osveščanja in boja proti diskriminaciji do Romov. Dodatno so predstavljene aktivnosti Ministrstva za notranje zadeve in Policije, Ministrstva za obrambo, Sveta romske skupnosti Republike Slovenije ter aktivnosti občin, v katerih živijo Romi. Vsa naštetja in opisana področja vsebinsko ustrezajo tudi področjem iz NPUR 2010-2015.

Pristojni organi, katerih poročila so vključena v skupno poročilo, so svoja pojasnila posredovali preko elektronske pošte oziroma z dopisi, ki se hranijo v dokumentarni zbirki Urada Vlade RS za narodnosti. Skupno poročilo je dopolnjeno tudi z informacijami, ki jih je Urad Vlade RS za narodnosti s strani ministrstev in vladnih služb zbral ob drugih priložnostih ter smiselno dopolnjujejo področja, izpostavljena v skupnem poročilu.

Vsi v poročilu uporabljeni izrazi, zapisani v moški spolni slovnični obliki, so uporabljeni nevtralnno za ženske in za moške.

3. UGOTOVITVE POROČILA IN PREDLOGI ZA UKREPANJE

Republika Slovenija si na vseh področjih družbenega življenja prizadeva za izboljšanje položaja pripadnikov romske skupnosti in za njihovo večjo vključenost v družbo. Programi, ukrepi in strategije, ki potekajo v okviru in pod okriljem različnih resornih organov, so s sprejetjem krovnega zakona o romski skupnosti dobili sistemski okvir, sprejetje vladnega nacionalnega

programa ukrepov pa pomeni tudi konkretno aktivno ukrepanje države na tistih področjih, ki so jih sami predstavniki romske skupnosti identificirali kot prioriteta.

Na podlagi poročil državnih organov in organov samoupravnih lokalnih skupnosti, v katerih živijo Romi, je razvidno, da si tako nacionalna raven kot tudi lokalna, vsaka po svojih močeh, prizadevata za izboljšanje položaja romske skupnosti, vendar pa ta prizadevanja ne potekajo usklajeno in v medsebojnem sodelovanju ter pomoči. Skladno s slovensko ustavo in veljavno zakonodajo pristojnost urejanja položaja romske skupnosti ni izključno državna niti izključno lokalna, pač pa deljena. Glede na to, da so pripadniki romske skupnosti tako državljani Republike Slovenije kot tudi občani občin, kjer živijo, morajo država in občine iskati skupno pot iskanja ustreznih rešitev za izboljšanje njihovega položaja. Naloga države je predvsem pripraviti ustrezno zakonodajo in usmeritve ter zagotoviti ustrezne dopolnilne finančne ukrepe, ki bodo v pomoč občinam pri konkretnem reševanju situacije v lokalnem okolju.

Iz poročil tako državnih organov kot občin je razvidno, da na terenu potekajo številni projekti, programi in ukrepi, ki stremijo k izboljšanju položaja romske skupnosti (npr. na področju urejanja bivanjskih razmer, večje vključenosti v izobraževanje in dvig izobrazbene ravni, večja zaposlenost, itd.), vendar pa so vsa ta prizadevanja razdrobljena in neusklajena, njihova izvedba pa prepuščena posameznim organizacijam, katerih obstoj je odvisen od sredstev (državnih ali sredstev EU), ki jih za tovrstne projekte prejmejo. Še vedno večino takšnih projektov izvajajo nevladne organizacije.

Kar se tiče črpanja evropskih sredstev iz Evropskega socialnega sklada, iz katerega se na področju vključevanja Romov črpa največ sredstev, se Republika Slovenija giblje nekje v sredini množice držav z romskim prebivalstvom. Poleg tega, da je Republika Slovenija do sedaj koristila samo možnosti in sredstva, ki jih nudi omenjeni sklad (in še to ne v obsegu, kot bi lahko), pa ni koristila možnosti, ki jih nudijo drugi EU skladi kot sta Evropski sklad za regionalni razvoj in Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja. Prav tako Republika Slovenija sploh ni ali pa ni dovolj izkoristila možnosti, ki jih nudijo različni programi in strategije (npr. Podonavska strategija, Program temeljne pravice in državljanstvo, program Daphne, program Progress, itd.). V naslednji finančni perspektivi bo za potrebe držav članic na področju vključevanja Romov v proračunu EU zagotovljenih še več sredstev kot v pretekli finančni perspektivi, zato bi bilo nujno potrebno, da bi države članice po pogajanjih z EU k pripravi nacionalnih strateških dokumentov za obdobje naslednje finančne perspektive pristopile z jasno vizijo ciljev in projektov na področju vključevanja Romov.

Evropska komisija (EK) je leta 2011 sprejela **Okvir EU za nacionalne strategije vključevanja Romov do 2020**⁴ (EU okvir), istega leta pa so mu sledili tudi **sklepi Sveta Evropske unije**⁵. Del EU okvira je tudi slovenska strategija za vključevanje Romov, t. j. NPUR 2010-2015. Republika Slovenija je svojo nacionalno strategijo posredovala EK, ki bo Evropskemu parlamentu in Svetu vsako leto poročala o izvajanju nacionalnih strategij ter doseganju zastavljenih ciljev pri vključevanju romske populacije v državah članicah. Republika Slovenija mora EK poročati o doseganju ciljev iz EU okvirja, kar je nazadnje storila novembra 2013 s posredovanjem obširnega odgovora na vprašalnik EK o izvajanju NPUR 2010-2015. EK bo v prvi polovici leta 2014 na podlagi posredovanih informacij pripravila poročilo o uresničevanju zavez iz EU okvirja. V pomoč pri izvajanju zavez iz EU okvirja je EK vzpostavila **Mrežo nacionalnih kontaktnih točk za vključevanje Romov** (mreža), ki je sestavljena iz predstavnikov vseh držav članic. Preko te mreže želi EK nuditi podporo državam članicam pri implementaciji njihovih nacionalnih strategij, hkrati pa naj bi mreža služila pretoku informacij med EK in državami članicami z namenom, da bi implementacija EU okvirja ostala trajnostna, učinkovita in k rezultatom usmerjen proces. Mreža predstavlja tudi prostor za transnacionalno medsebojno učenje in izmenjavo izkušenj.

⁴ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0173:FIN:SL:HTML> (8. 1. 2014).

⁵ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:258:0006:0009:SL:PDF> (8. 1. 2014).

Nacionalno kontaktno točko mora imeti tudi Republika Slovenija. Trenutno to nalogo opravlja Urad Vlade RS za narodnosti (v letu 2012 Služba za narodnosti Ministrstva za notranje zadeve). Predstavniki urada se udeležujejo sestankov mreže, ki potekajo dvakrat letno (jeseni in spomladi) v Bruslju. Oktobra 2012 je potekal prvi sestanek mreže, februarja 2014 pa že četrti sestanek mreže, ki je bil namenjen izmenjavi izkušenj s pristojnimi organi na področju enakosti⁶.

Nacionalna kontaktna točka naj bi po mnenju in videnju EK predstavljala kontaktno točko za državne organe, organe samoupravnih lokalnih skupnosti in civilno družbo na temo vključevanja Romov. Po videnju EK bi morale države članice nacionalnim kontaktnim točkam za vključevanje Romov dodeliti ustrezna pooblastila, finančne in človeške vire, da bi lahko učinkovito usklajevale medsektorsko izvajanje in spremljanje politik vključevanja Romov na nacionalni in lokalni ravni. Vizija EK je, da bi države članice morale zagotoviti, da se v postopku sprejemanja odločitev z nacionalnimi kontaktnimi točkami za vključevanje Romov opravi posvetovanje glede opredelitve, financiranja in izvajanja ustreznih politik. Nacionalne kontaktne točke za vključevanje Romov pa bi po mnenju EK morale spodbujati sodelovanje in udeležbo romske civilne družbe pri izvajanju nacionalnih strategij vključevanja Romov in lokalnih akcijskih načrtov.

Svet EU je decembra 2013 sprejel tudi prvi pravni instrument EU za vključevanje Romov, in sicer posebno **Priporočilo Sveta o učinkovitih ukrepih za vključevanje Romov v državah članicah**. Sprejeto priporočilo daje posebna navodila državam članicam za krepitev in pospešitev njihovih prizadevanj na tem področju. Državam članicam priporoča, naj sprejmejo ciljne ukrepe za odpravljanje razlik med romskim in ostalim prebivalstvom. Priporočilo z določitvijo pogojev za učinkovito vključevanje Romov v državah članicah krepí okvir EU za nacionalne strategije vključevanja Romov, ki so ga države članice potrdile leta 2011. Priporočilo temelji na poročilih EK v zadnjih letih o položaju Romov in se osredotoča na **štiri področja**, na katerih so se voditelji držav EU zavezali k uresničevanju skupnih ciljev v skladu z okvirom EU za nacionalne strategije vključevanja Romov: dostop do **izobraževanja, zaposlovanja, zdravstvenega varstva in stanovanj** (ureditev bivanjskih razmer). Za izvedbo ustreznih ciljnih ukrepov države članice poziva, naj za vključevanje Romov poleg sredstev EU dodelijo tudi sredstva iz javnih in zasebnih virov. Namensko financiranje je namreč ključni dejavnik, ki ga je EK opredelila v svoji oceni izvajanja nacionalnih strategij držav članic v preteklem letu. Poleg tega priporočilo daje smernice državam članicam v zvezi s horizontalnimi politikami vključevanja Romov, na primer da zagotovijo izvajanje strategij na lokalni ravni, uveljavijo pravila proti diskriminaciji, izvajajo socialne naložbe, zagotovijo zaščito romskih otrok in žensk ter odpravljajo revščino.

Čeprav priporočilo ni pravno zavezujoče, se od držav članic pričakuje, da bodo začele izboljševati položaj Romov s konkretnimi ukrepi. Zadnje poročilo o napredku, ki ga je Komisija sprejela junija 2013⁷, je pokazalo, da morajo države članice povečati svoja prizadevanja pri izvajanju nacionalnih strategij za vključevanje Romov v skladu z EU okvirom⁸. Komisija bo o napredku držav članic ponovno poročala spomladi 2014.

V zvezi s pričakovanji EK na področju pristojnosti in nalog nacionalnih kontaktnih točk za vključevanje Romov je potrebno izpostaviti, da Urad Vlade RS za narodnosti s trenutno kadrovsko zasedbo ne more učinkovito opravljati naloge nacionalne kontaktne točke, ki bi bila skladna z vizijo EK na tem področju. Težava nastane že pri pridobivanju informacij oziroma pregledu nad področjem socialnega vključevanja Romov, saj je vsebinsko ta tematika

⁶ V Republiki Sloveniji naloge na tem področju opravlja Zagovornik načela enakosti, ki deluje v okviru Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

⁷ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52013DC0454:en:NOT> (8. 1. 2014).

⁸ Podatki po državah – Slovenija:

http://ec.europa.eu/justice/discrimination/files/roma_country_factsheets_2013/slovenia_en.pdf (8. 1. 2014).

razdeljena med različne resorne organe, ki eni bolj eni manj aktivno pristopajo k iskanju ustreznih rešitev socialnega vključevanja Romov na področju, ki ga pokrivajo. Dodatno pa urad tudi nima moči in vzvodov za vplivanje in poseganje v pristojnosti drugih državnih organov, ki pokrivajo posamezna področja, prav tako pa urad skladno s slovensko ustavo in veljavno zakonodajo ne more vplivati in posegati v pristojnosti organov samoupravnih lokalnih skupnosti. Vse navedeno še dodatno otežuje napredek na področju urejanja položaja romske skupnosti.

3.1. Ugotovitve in predlogi za ukrepanje po posameznih področjih

3.1.1. Področje vzgoje in izobraževanja

Da bi zmanjšali izobraževalno vrzel med Romi in ne-Romi, so potrebni različni ukrepi, predvsem ukrepi, ki se izvajajo na podlagi Strategije vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji – dopolnjena verzija (2011) in zagotavljajo:

- zgodnjo vključenost otrok v izobraževalni proces,
- vključenost romskih pomočnikov v vzgojno-izobraževalni proces,
- oblikovanje pogojev za razvijanje zaupanja v šole, učenje o romski kulturi in odstranitev predsodkov,
- višanje kakovosti izobraževanja za romske otroke,
- oblikovanje pomoči za izobraževalne mreže, zlasti za dijake srednjih šol.

Sicer pa je za zmanjšanje vrzeli ključen dvig socialnega in kulturnega kapitala romske skupnosti, do katerega lahko pride le v sodelovanju z neromskim prebivalstvom, z ozaveščanjem in preprečevanjem predsodkov.

Romski pomočniki so dobro orodje za osveščanje in boj proti nestrpnosti, saj so most med romskimi starši, šolo, učitelji in drugimi starši. Romski izobraževalni inkubatorji so še en primer, kako lahko večina in Romi delajo skupaj v korist svojih otrok. Ko so otroci in starši bolj kooperativni, je nesprijemanje redko.

Dodatna učna pomoč romskim otrokom v šolah, ko je ta potrebna in zagotovljena, pomaga tudi pri premagovanju ovir, saj je na ta način lahko večina otrok (drugi otroci) prisotna v šoli brez prekinitev. Druge možnosti so tudi: srečanja staršev v šoli, tako imenovana »Šola za starše«, ki jo financirajo lokalne skupnosti in ki se običajno izvaja v šolah preko projektov nevladnih organizacij.

Most za premagovanje predsodkov in zблиževanje različnih kultur je tudi izbirni predmet za vse učence »romska kultura«, kjer učenci pridobivajo znanja o romski zgodovini, o romski kulturi kot načinu življenja in o romski kulturni ustvarjalnosti v preteklosti in danes. Učenci hkrati razvijajo sposobnost za razumevanje načinov življenja različnih narodnih/etničnih skupin, ki sobivajo na istem prostoru. Pedagoški proces je naravnano tako, da pospešuje razvoj osebnostnih lastnosti, ki učencem omogočajo uveljavljanje temeljnih civilizacijskih vrednot ter aktivnega državljanstva. Pri tem je pomembno tudi izobraževanje učiteljev, ki poteka v okviru mrež učiteljev na Zavodu RS za šolstvo, ter v okviru projektov ESS. Nastajajo tudi gradiva in priročniki v romskem jeziku ter gradiva za učenje romskega jezika. Financira se tudi izobraževanje odraslih Romov.

Na podlagi strategije in evalvacijske študije o izobraževanju Romov se navedeni ukrepi financirajo iz ESS in nacionalnih sredstev: sredstva za ukrepe so zagotovljena do avgusta 2015, financiranje se načrtuje tudi v finančni perspektivi 2014-2020.

Predlogi za ukrepanje:

Potrebno bi bilo opraviti pregled vseh projektov, ki so na tem področju potekali od sprejetja Strategije leta 2004 do danes in izluščiti tiste dobre prakse, ki bi jih bilo potrebno razširiti na celotno državo in jih spodbujati tudi v prihodnjih letih. Modeli, ki so nastali skozi različne projekte, bi bilo potrebno pregledati in sorodne ali enake poenotiti ter na njihovi podlagi pripraviti model pristopa na tem področju v prihodnje. Ob prenovi NPUR 2010-2015 bi bilo potrebno oblikovati in vanj uvrstiti celovite ukrepe, ki bodo z jasnimi cilji segali tudi na področje izobraževanja, in sicer za vsa življenjska obdobja. Ob prenovi NPUR 2010-2015 bo potrebno upoštevati tudi Priporočilo Sveta EU o učinkovitih ukrepih za vključevanje Romov v državah članicah⁹, ki na področju izobraževanja državam članicam priporoča, da sprejmejo učinkovite ukrepe, s katerimi bodo zagotovile, da bodo romski dečki in deklince enako obravnavani in da bodo imeli neoviran dostop do kakovostnega rednega izobraževanja ter da bodo vsi romski učenci zaključili vsaj obvezno izobraževanje.¹⁰ Za doseg tega cilja priporočilo Sveta predlaga naslednje ukrepe:

- odpravo vsakršne segregacije v šolah;
- odpravo vsakršnega neustreznega vključevanja romskih učencev v šole za učence s posebnimi potrebami;
- zmanjšanje osipa¹¹ na vseh ravneh izobraževanja, tudi na srednješolski ravni in pri poklicnem izobraževanju;
- povečanje dostopa do predšolske vzgoje in izboljšanje njene kakovosti, po potrebi tudi z usmerjeno podporo;
- upoštevanje potreb posameznih učencev in ustrezna obravnava teh potreb v tesnem sodelovanju z njihovimi družinami;
- uporabo vključujočih in prilagojenih metod poučevanja in učenja, vključno z učno pomočjo za tiste, ki imajo učne težave, in ukrepi za odpravljanje nepismenosti, ter spodbujanje izvenšolskih dejavnosti in vključevanja vanje;
- spodbujanje večjega sodelovanja staršev in izboljšanje usposabljanje učiteljev, kjer je ustrezno;
- spodbujanje Romov, da se vključijo v sekundarno in terciarno izobraževanje ter ga zaključijo;
- razširitev dostopa do »druge priložnosti za izobraževanje« in do izobraževanja odraslih, podpora pri prehodu med stopnjami izobraževanja in podpora pri pridobivanju spretnosti, prilagojenih potrebam trga dela.

3.1.2. Področje kulturne dejavnosti

Ministrstvo za kulturo že od leta 1993 ustvarja pogoje za kulturno dejavnost romske skupnosti skladno s 65. členom Ustave RS. Pri tem izhaja iz izraženih potreb pripadnikov romske skupnosti in zagotavlja pogoje za njihovo participacijo pri ukrepih, ki so jim namenjeni. Od leta 2004 so storitve za romsko skupnost potekale v okviru Sektorja za kulturne pravice manjšin, sedaj Službe za kulturne raznolikosti in človekove pravice, ki je razvila dinamičen model z različnimi instrumenti: normativnimi, organizacijskimi in finančnimi ter si skozi leta s pomočjo različnih evalvacij prizadeva za koherentno politiko na tem področju.

⁹ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-1226_sl.htm (24. 12. 2013) in <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=SL&t=PDF&gc=true&sc=false&f=ST%2016790%202013%20NIT&r=http%3A%2F%2Fregister.consilium.europa.eu%2Fpd%2Fsl%2F13%2Fst16%2Fst16790.sl13.pdf> (24. 12. 2013).

¹⁰ Otrokova pravica do izobraževanja je zapisana v 28. členu Konvencije Združenih narodov o otrokovih pravicah.

¹¹ Glej Priporočilo Sveta z dne 28. junija 2011 o politikah za zmanjševanje osipa (UL C 191, 1.7.2011, str. 1). Eden izmed krovnih ciljev strategije Evropa 2020, ki jih je sprejel Evropski svet, je zmanjšati delež osipnikov na manj kot 10 % in povečati delež mladih s končano terciarno ali enakovredno izobrazbo na najmanj 40 %.

Financiranje Ministrstva za kulturo se izvaja v okviru treh programov: *posebnega*, ki je namenjen varovanju posebnih pravic romske skupnosti in vključuje tudi pozitivno diskriminacijo; *integracijskega*, ki implicira enakopravno vključevanje najbolj kakovostnih kulturnih projektov v redne kulturno umetniške programe in programe javnih zavodov ter *evropskega*, ki bi naj zapolnil vrzeli na področju usposabljanja in zaposlovanja Romov na kulturnem področju.

Predlogi za ukrepanje:

Vsako letu se ob pripravi proračuna ugotavlja, da so izražene potrebe organizacij romske skupnosti, ki aktivno delujejo na kulturnem področju, večje od razpoložljivih finančnih sredstev (v letu 2012 na razpolago 83.604,00 EUR in v letu 2013 91.454,00 EUR). Prijaviteljev na javne razpise ministrstva je izredno veliko, zaprosenih sredstev pa je bilo npr. v letu 2012 kar 5,6 krat več kot je bilo razpoložljivih sredstev. Zaradi izredno velikega števila prijaviteljev in pozitivno ocenjenih projektov so zneski sofinanciranja s strani ministrstva posledično precej nižji kot zaproseni. Problematika nizkih finančnih sredstev na tem področju se vleče že vrsto let, zato bi bila v prihodnjih letih na tem področju potrebna dodatna sredstva, ki bi pokrila vsaj tretjino zaprosenih sredstev, da bi lahko prijavitelji kvalitetnejše izvajali projekte.

3.1.3. Področje zaposlovanja

V letu 2012 in 2013 je na področju zaposlovanja Romov viden pozitiven učinek zaposlitvenih programov, ki so posebej namenjeni ranljivim skupinam, med njimi kot eni od osrednjih skupin tudi Romom. Slednji so usmerjeni predvsem v znižanje brezposelnosti pripadnikov romske skupnosti ter povečanje njihovega socialnega vključevanja in dostopa do trga dela. Evropska sredstva so bila v letih 2012 in 2013 namenjena predvsem področju enakih možnosti in socialne vključenosti na trgu dela ter razvoju socialnega podjetništva.

Večje spremembe na področju zaposlovanja se bodo pokazale na daljši časovni rok, saj najpomembnejši kvalitativni premiki v spremembi položaja Romov na trgu delovne sile pozitivno sovpadajo z zvišanjem njihove izobrazbene strukture in poklicne usposobljenosti kot tudi pripravljenosti do dela.

Velik problem predstavlja tudi trenutno splošno stanje na področju zaposlovanja v državi, saj nezaposlenost nenehno narašča, kar še močneje občutijo prav ranljive skupine prebivalstva, med katerimi so kot dolgotrajno brezposelna skupina tudi Romi.

Predlogi za ukrepanje:

V okviru finančne perspektive 2014 – 2020 bi bilo potrebno zagotoviti več evropskih sredstev za področje razvoja socialnega podjetništva in socialne vključenosti na trgu dela, kjer bi Romi kot posebej izključena ranljiva skupina prebivalstva morali imeti dodatno prednost. V prihodnjih letih bi bilo potrebno spremeniti in okrepiti tudi programe javnih del.

Ob prenovi NPUR 2010-2015 bi bilo potrebno oblikovati in vanj uvrstiti celovite ukrepe, ki bodo z jasnimi cilji segali tudi na področje zaposlovanja in trga dela. Ob prenovi NPUR 2010-2015 bo potrebno upoštevati tudi Priporočilo Sveta EU o učinkovitih ukrepih za vključevanje Romov v državah članicah¹², ki na področju zaposlovanja državam članicam priporoča, da sprejmejo učinkovite ukrepe, s katerimi bodo zagotovile enako obravnavo Romov pri dostopu do trga dela in zaposlitvenih možnosti. Ta cilj bi lahko dosegli z ukrepi kot so:

- podpora pri pridobivanju prvih delovnih izkušenj, poklicnem usposabljanju, usposabljanju na delovnem mestu, vseživljenjskem učenju in razvoju spretnosti;
- podpora pri samozaposlovanju in podjetništvu;

---

¹² Glej opombo 10.

- zagotavljanje enakega dostopa do splošnih javnih zavodov za zaposlovanje in storitev za podporo posameznim iskalcem zaposlitve, ki so osredotočene na individualno usmerjanje in načrtovanje ukrepov, ter, kjer je potrebno, spodbujanje zaposlitvenih možnosti v javnih službah;
- odprava ovir, tudi diskriminacije, pri (ponovnem) vstopu na trg dela.

3.1.4. Področje bivanjskih razmer

Glede na trenutno pravno ureditev in veljavno zakonodajo v Republiki Sloveniji je urejanje prostora v izvorni pristojnosti občin. Občine morajo namreč kot predpogoj za legalizacijo romskih naselij ta naselja najprej umestiti v OPNačrte, ki so večinoma še v pripravi. Večina občin trenutno vodi postopke priprave in sprejema OPNačrtov, med njimi so tudi občine z romskim prebivalstvom. Vse občine so v okviru priprave OPNačrtov pristopile tudi k urejanju naselij, v katerih živijo Romi, pristojno ministrstvo pa jih ob tem spremlja in nudi strokovno pomoč.

V okviru dela Strokovne skupine za reševanje prostorske problematike romske skupnosti so bile v letih 2006 – 2011 opravljene analize stanja naselij, kjer živi romska skupnost, in na njihovi podlagi predlagani nadaljnji ukrepi za izboljšanje stanja. Pri tem je država sodelovala tako s samoupravnimi lokalnimi skupnostmi kot tudi z romsko skupnostjo.

S finančnimi spodbudami v okviru javnih razpisov država skrbi tudi za ureditev osnovne komunalne infrastrukture v romskih naseljih (od leta 2008 do leta 2013 razpisanih okvirno 8.891.000,00 EUR nepovratnih sredstev). Pristojno ministrstvo je na tem področju za v prihodnje predvidelo prehod od dosedanje prakse razdeljevanja sredstev prek javnih razpisov h programskemu pristopu. Dosedanja praksa javnih razpisov se je namreč pokazala za neučinkovito, saj je bila odločitev o sofinanciranju projektov sprejeta na osnovi ocene projekta ne pa na podlagi resničnih potreb in želja občin oziroma prebivalstva v naseljih. Programe opremljanja romskih naselij z osnovno komunalno infrastrukturo bodo v prihodnje pripravile občine. V njih bodo zajete vse potrebe romskih naselij, ki bodo finančno in vsebinsko ovrednotene. Občine bodo programe uvrstile v regionalne razvojne programe. Velik problem pa je nastal pri zagotovitvi finančnih sredstev, saj nacionalnih sredstev v proračunu za leto 2014 ni več, po ugotovitvi ministrstva, pristojnega za evropsko kohezijsko politiko, pa naj bi sredstva evropskih skladov na tem področju ne bilo možno črpati. V novem finančnem obdobju Evropska komisija naj ne bi bila naklonjena sofinanciranju infrastrukturnih programov in projektov, saj naj bi bila sofinanciranju infrastrukturnih projektov namenjena finančna perspektiva 2007-2013.

Takšna ugotovitev je v neskladju s Priporočilom Sveta EU o učinkovitih ukrepih za vključevanje Romov v državah članicah¹³, kjer je v poglavju *Financiranje* (str. 15) v opombi k priporočilu št. 1.11 zapisano:

1.11 da glede na velikost ter socialni in ekonomski položaj njihovih romskih skupnosti ter vrzel med romskim in neromskim prebivalstvom, pa tudi glede na izzive, ki so bili v okviru evropskega semestra opredeljeni za nekatere države članice, sprejmejo ustrezne ukrepe za uvrstitev vključevanja Romov med prednostne naloge v partnerskih sporazumih o uporabi evropskih strukturnih in investicijskih skladov (OPOMBA) za obdobje 2014–2020;

OPOMBA: V okviru Evropskega sklada za regionalni razvoj se lahko nameni podpora infrastrukturnim projektom v zdravstvenem, izobraževalnem in stanovanjskem sektorju.

Premiki na področju urejanja bivanjskih razmer pripadnikov romske skupnosti so sicer zelo počasni, saj so odvisni od različnih dejavnikov, predvsem od pripravljenosti samoupravnih lokalnih skupnosti, lokalnih romskih skupnosti, pa tudi odziva večinskega prebivalstva v lokalni

¹³ Glej opombo 10.

skupnosti. Kljub temu so ukrepi za doseganje ciljev skladno z ZRomS-1 in NPUR 2010-2015 zastavljeni sistematično in dolgoročno.

Predlogi za ukrepanje:

Zaradi nedorečenosti zlasti 5. člena ZRomS-1 so omejeni instrumenti državnega nadzora nad občinami pri urejanju nelegalnih in komunalno neurejenih romskih naselij. Ugotovljeno je bilo, da so določbe tega člena ZRomS-1 nejasne in neusklajene s sistemsko zakonodajo na področju urejanja prostora in graditve objektov, zato je bil že podan predlog za spremembo spornega člena in za spremembo določb drugih, z njim povezanih členov zakona na način, ki:

- ne bo »nagrajeval« občin za neizvajanje njihovih izvirnih pristojnosti v primeru urejanja romskih naselij. Urejanje prostora in prostorsko načrtovanje in s tem tudi urejanje romskih naselij je namreč izvirna pristojnost občin po določbah Zakona o lokalni samoupravi.
- bo poleg občin k urejanju romskih naselij spodbujal tudi Rome, saj je uspešnost pri tem v veliki meri odvisna od družbene sprejemljivosti romskega naselja in njegovih prebivalcev v lokalnem okolju.
- bo omogočal subsidiarno ukrepanje države namesto občin le v primeru, ko bo zaradi nesprejetja občinskega prostorskega akta ogroženo življenje ali zdravje ljudi, ali pri zagotavljanju izvajanja lokalnih javnih služb. Navedene kršitve morajo ugotoviti pristojne državne službe.
- med pogoji za subsidiarno ukrepanje države namesto občin ne bo vključeval »dalj časa trajajočega motenja javnega reda in miru«, saj se te problematike ne more rešiti s pripravo in sprejetjem prostorskega akta.
- v primeru subsidiarnega ukrepanja države namesto občin ne bo predpisoval skrajšanega postopka za pripravo prostorskega akta, saj ga predpisi s področja urejanja prostora določajo le za manjše spremembe in dopolnitve že sprejetih prostorskih aktov.

S strokovnega vidika se je v sodelovanju med pristojnim ministrstvom in Uradom Vlade RS za narodnosti že pristopilo k preoblikovanju 5. člena ZRomS-1 na način, ki:

- bo jasno razmejil naloge občin in države upoštevajoč veljavne predpise s področja lokalne samouprave,
- bo poleg sanacije in legalizacije omogočal tudi razvoj romskih naselij,
- bo omogočal nadomestno ukrepanje države, če občina ne izvaja svojih izvirnih nalog na tem področju in če komunalna neurejenost romskega naselja privede do trajnega ogrožanja zdravja ali življenja ljudi ali trajnega ogrožanja okolja,
- bo spodbujal participacijo Romov pri urejanju romskih naselij.

Ko bo pripravljen osnutek besedila predloga sprememb in dopolnitev ZRomS-1, se ga bo najprej usklajevalo z romsko skupnostjo in nato tudi z ostalimi organizacijami civilne družbe.

V primeru da se v finančni perspektivi 2014-2020 ne bo dalo črpati evropskih sredstev za potrebe izvajanja programov opremljanja romskih naselij z osnovno komunalno infrastrukturo, bi bilo sredstva za ta namen potrebno zagotoviti iz državnega proračuna.

Ob prenovi NPUR 2010-2015 bi bilo potrebno oblikovati in vanj uvrstiti celovite ukrepe, ki bodo z jasnimi cilji segali tudi na področje urejanja bivanjskih razmer pripadnikov romske skupnosti. Ob prenovi NPUR 2010-2015 bo potrebno upoštevati tudi Priporočilo Sveta EU o učinkovitih ukrepih za vključevanje Romov v državah članicah¹⁴, ki na področju bivanjskih razmer državam članicam priporoča, da sprejmejo učinkovite ukrepe, s katerimi bodo zagotovile enako obravnavo Romov pri dostopu do stanovanj. Ta cilj bi lahko dosegli z ukrepi kot so:

- odprava prostorskega ločevanja in spodbujanje odprave segregacije;
- spodbujanje nediskriminatornega dostopa do socialnih stanovanj;

---

¹⁴ Glej opombo 10.

- zagotovitev počivališč za Rome, ki ne prebivajo na enem mestu, v sorazmerju z lokalnimi potrebami;
- zagotovitev dostopa do storitev javnih služb (kot so dostop do vode, elektrike in plina) in stanovanjske infrastrukture v skladu z nacionalnimi zakonskimi zahtevami;

Priporočilo Sveta tudi priporoča državam članicam, da po potrebi zagotovijo, da bodo vloge lokalnih organov za projekte oživljanja mest vključevale celostne posege na stanovanjskem področju v korist marginaliziranih skupnosti ter da države članice spodbujajo lokalni razvoj pod vodstvom skupnosti in/ali celostne teritorialne naložbe, ki jih podpirajo evropski strukturni in investicijski skladi.

3.1.5. Področje zdravstvenega in socialnega varstva

3.1.5.1. Zdravstveno varstvo

Tudi v letih 2012 in 2013 na področju zdravja ni bilo zaznati vidnejšega napredka oziroma ni možno izpostaviti vidnejših ukrepov na tem področju. Ministrstvo za zdravje je sicer od leta 2010 z organizacije tematskih nacionalnih konferenc o zdravju Romov leta 2011 prešlo v organizacijo tematskih delavnic na terenu v enem od romskih naselij. Tematske nacionalne konference so na temo zmanjševanja neenakosti v zdravju romske populacije, zdravja romskih žensk in zdravja romskih otrok v letih 2008 – 2010 potekale v Radencih, Novem mestu in Kočevju. Po evalvaciji je bilo ugotovljeno, da konference kljub dobri organiziranosti in kvalitetni vsebini ne dajejo učinka na terenu, zato je bila sprejeta odločitev, da se v aktivnem sodelovanju z Romi, strokovnimi službami s področja zdravstva, sociale, šolstva, občin, dobrodelnih in cerkvenih organizacij v letu 2011 izvede sklop delavnic v enem od romskih naselij (Dobruška vas v občini Škocjan), kjer je bila romska problematika najbolj pereča.

Ministrstvo je financiralo delavnice, ki so se izvajale v oktobru in novembru 2011 v romskem naselju Dobruška vas (občina Škocjan). Šlo je za tri tematske sklope delavnic, in sicer:

Ženske in dekleta ter starejši del populacije: delavnice so bile namenjene izobraževanju predvsem žensk in deklet od starosti od 13 let naprej s ciljem boljšega gospodarjenja z denarjem, ki je namenjajo gospodinjskim izdatkom, učenju priprave zdravih in hranljivih obrokov, izobraževanju na področju higienskih navad ter osveščanju o pomenu kontrole rojstev;

Moški: športne igre, preventiva v prometu, prva pomoč,

Predšolski otroci in mlajši od 12 let: delavnice so imele poudarek na učenju slovenskega jezika skozi igro in ustvarjalne delavnice. Otroci so skozi timsko delo spoznavali pomen medsebojne komunikacije, potrpežljivosti in vztrajnosti. Osvojeno zavedanje naj bi jim pomagalo pri lažjem vključevanju v delo in v šolo.

Tovrsten pristop je bil izredno dobro sprejet tako med romskim kot večinskim (okoliškim) prebivalstvom, vendar pa v naslednjih letih tovrstnih aktivnosti ministrstvo ni več izvajalo.

Predlogi za ukrepanje:

Glede na pretekle izkušnje in potrebe na terenu (v romskih naseljih, kjer so bivanjske razmere ponekod še vedno zelo slabe, kar se odraža tudi na zdravju prebivalstva) bi bilo v prihodnje aktivnosti ministrstva smiselno nadaljevati v smeri organizacije tematskih delavnic na terenu v naseljih, kjer živi romsko prebivalstvo. Po informacijah ministrstva naj bi se s tovrstnimi oblikami ukrepov nadaljevalo v letu 2014, kar se ocenjuje kot zelo spodbudno.

Ob prenovi NPUR 2010-2015 bi bilo potrebno oblikovati in vanj uvrstiti celovite ukrepe, ki bodo z jasnimi cilji segali tudi na področje zdravstvenega varstva pripadnikov romske skupnosti. Ob prenovi NPUR 2010-2015 bo potrebno upoštevati tudi Priporočilo Sveta EU o učinkovitih

ukrepah za vključevanje Romov v državah članicah¹⁵, ki na področju zdravstvenega varstva državam članicam priporoča, da sprejmejo učinkovite ukrepe, s katerimi bodo zagotovile enako obravnavo Romov pri uporabi splošno dostopnih storitev zdravstvenega varstva¹⁶ na podlagi splošnih meril upravičenosti. Ta cilj bi lahko dosegli z ukrepi kot so:

- odstranitev vseh ovir pri dostopu do sistema zdravstvenega varstva, ki je splošno dostopen za prebivalstvo;
- izboljšanje dostopa do zdravniških pregledov, predporodne in poporodne nege, načrtovanja družine ter spolnega in reproduktivnega zdravstvenega varstva, ki jih na splošno zagotavljajo nacionalne zdravstvene službe;
- izboljšanje dostopa do programov brezplačnega cepljenja za otroke in programov cepljenja, namenjenih zlasti najbolj ogroženim skupinam prebivalstva in/ali osebam, ki živijo na marginaliziranih in/ali oddaljenih območjih,
- spodbujanje ozaveščanja o vprašanih v zvezi z zdravjem in zdravstvenim varstvom;

3.1.5.2. Socialno varstvo

V letu 2013 je Državni zbor RS sprejel Resolucijo o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013-2020 (Uradni list RS, št. 39/13), katerega eden glavnih ciljev do leta 2020 je tudi zmanjševanje tveganja revščine in povečevanje socialne vključenosti ogroženih in ranljivih skupin prebivalstva, kamor sodijo predvsem Romi. Pomemben premik na področju socialnega varstva prinaša prav ta strateški dokument, ki med drugim stremi k aktivnemu pristopu v socialni politiki, saj se s programom želi tudi v politiki socialnega varstva narediti premik v programe, ukrepe in načela aktivacije, v smislu pomoči posameznikom, da bodo lahko sami reševali svoj položaj predvsem prek zaposlitve (ne samo transferji in kurativne storitve in programi, ampak predvsem preventiva in programi socialne ter zaposlitvene aktivacije). S tem programom se želi nasloviti kompleksnost in povezanost politik, ki vplivajo na socialni položaj posameznikov in družin (ne le socialna politika, ampak tudi politike izobraževanja, zaposlovanja, upokojevanja, stanovanjska in zdravstvena politika, ipd.), zato morajo biti različne politike medsebojno usklajene tako na nivoju načrtovanja kot na nivoju izvajanja. S programom se želi tudi krepiti skupnostne oblike socialnega varstva – spodbujati tiste oblike storitev in programov, ki ljudem omogočajo, da še naprej živijo v skupnosti in so tam vključeni, s tovrstnimi storitvami in programi pa se jim lahko pomaga odpraviti ali blažiti težave. V dokumentu so poudarjeni tudi kvalitativni razvojni vidiki in inovativni pristopi na področju razvoja socialnovarstvenih storitev in programov.

Predlogi za ukrepanje:

Tako s strani večine občin, kjer živi romsko prebivalstvo, kot tudi s strani nekaterih romskih organizacij je bila izpostavljena destimulativnost sistema dodeljevanja denarnih socialnih pomoči za vse državljane RS, saj naj bi denarne socialne pomoči družinam, kjer sta oba starša brezposelna, skupaj z otroškim dodatkom nanese več kot bi starša zaslužila, če bi delala. To je problematika, ki je bila izpostavljena največkrat in ob različnih priložnostih ter v različnih okoljih in naj bi veljala za vse državljane RS enako (problematika ni bila izpostavljena izključno v povezavi z romsko skupnostjo).

Po mnenju mnogih centrov za socialno delo so ti preobremenjeni in izgubljajo svoje prvotno poslanstvo opravljanja socialnih storitev ter pomoči socialno ogroženim posameznikom in družinam. Zaradi preobremenjenosti z birokratskimi nalogami zaposleni na centrih za socialno

¹⁵ Glej opombo 10.

¹⁶ To priporočilo ne posega v določbe Direktive 2004/38/ES, v skladu s katerimi morajo državljani Unije, ki se gibljejo znotraj Unije, imeti "dovolj sredstev zase in za svoje družinske člane, da med njihovim prebivanjem ne bodo postali breme sistema socialne pomoči v državi članici gostiteljici, in [...] celovito zavarovalno kritje za primer bolezni v državi članici gostiteljici."

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2013:378:0001:0007:SL:PDF> (20. 1. 2014).

delo ti ne morejo opravljati terenskega dela v obsegu, kot bi bilo potrebno in optimalno za kakovostno nudenje socialnih storitev svojim uporabnikom. Na podlagi ugotovitev stroke¹⁷ na področju socialnega varstva pa bi bilo dodatno potrebno senzibilizirati socialne delavce za delo z določenimi skupinami uporabnikov, ki zahtevajo drugačne pristope oziroma je do njih potrebno pristopati z večjo mero občutljivostjo za specifične težave, s katerimi se soočajo. Socialnim delavcem bi bilo potrebno zagotoviti večje možnosti za delo na terenu, kar so bile tudi ugotovitve posebnega posveta Skupnosti centrov za socialno delo, ki je potekal dne 28. 5. 2013 v Krškem.

3.1.6. Področje osveščanja in boja proti diskriminaciji

Republika Slovenija sicer spodbuja in finančno podpira aktivnosti usmerjene v osveščanje javnosti o romski kulturi in jeziku, pa tudi aktivnosti, namenjene spodbujanju informativne in založniške dejavnosti romske skupnosti, vendar nima izoblikovanih jasnih in učinkovitih ukrepov, ki bi bili namenjeni tako večinskemu kot romskemu prebivalstvu, katerih cilj bil njuno približevanje in odpravljanje predsodkov ter stereotipov tako na eni kot na drugi strani.

Cilje na tem področju Republika Slovenija zasleduje tako preko medijev kot tudi preko javnih razpisov Urada Vlade RS za narodnosti.

V okviru nacionalnega radia in televizije se še vedno redno predvajajo romske oddaje (oddaja »Naše poti – Amare drama« na radiu in oddaja »So vakeres? – Kaj govoriš?« na televiziji), Romski informacijski center ROMIC, ki je pridobil radijsko frekvenco, pa uspešno deluje.

Z javnimi razpisi Urada Vlade RS za narodnosti pa se podpira delovanje romskih zvez na področju ohranjanja in krepite identitete pripadnikov skupnosti, medsebojnega povezovanja in sodelovanja različnih delov skupnosti, osveščanja in boja proti diskriminaciji in nestrpnosti in informativne dejavnosti, ter se spodbuja pripravo in predvajanje romskih radijskih oddaj v smeri uravnoteženega prikazovanja romske tematike iz različnih zornih kotov (z vidika Romov, večinskega prebivalstva, državnih organizacij, države, lokalne skupnosti, mednarodne javnosti, strokovne javnosti), utrjevanja in ohranjanja narodne, jezikovne ter kulturne identitete Romov, vključevanja Romov v pripravo in predvajanje oddaj, vplivanja na večinsko prebivalstvo v smislu (večje) tolerantnosti do Romov in njihovih vrednot ter spodbujanje Romov k spoštovanju vrednot večinskega prebivalstva.

Slovenska Policija že vrsto let izvaja usposabljanje policistov za delo v multikulturni skupnosti po verificiranem programu Zavedanje stereotipov, obvladovanje predsodkov ter preprečevanje diskriminacije v multikulturni skupnosti, kjer je posebna pozornost namenjena delu s pripadniki romski skupnosti. Nadgradnja osnovnega usposabljanja je učenje osnov jezika in kulture, v tem primeru jezika dveh romskih dialektov. V okviru programa se izvajajo tudi delavnice preventivne vsebine s ciljem seznanjanja skupnosti s pozitivno zakonodajo. Z NPUR 2010-2015 se je dobra praksa Policije prenesla tudi na ostale javne uslužbenke, ki se pri svojem delu srečujejo s pripadniki romske skupnosti, tako se je v letih 2010-2013 izvedlo vrsto usposabljanj za delavce v osnovnih šolah, centrih za socialno delo, zavodih za zaposlovanje, v prihodnjih letih pa se načrtuje aktivnosti še razširiti.

V letu 2013 so v Policiji začeli izvajati aktivnosti v zvezi s projektom "SKUPA-J". Projekt je Ministrstvo za notranje zadeve prijavilo na razpis v letu 2012 za sofinanciranje Evropske komisije v okviru posebnega programa "PROGRESS" (2007-2013), antidiscrimination and

---

¹⁷ Prizadevanja Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani, npr. doktorska disertacija Špele Urh z naslovom »Etnično občutljivo socialno delo z Romi«, 2009: www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-VMTQFKSS/97973d67-853f-4d5d-8a1e-354d105d9b63/PDF (8. 1. 2014).

diversity, znotraj razpisa za pravosodje (Justice call). Program je namenjen podpori nacionalnim aktivnostim v boju proti diskriminaciji in spodbujanju enakosti.

Glavni cilj projekta "SKUPA-J" je osveščanje javnih uslužbencev, Romov in širše javnosti, ki je namenjeno preseganju ovir in izboljšanju kakovosti sobivanja.

Projekt ima tri ključne komponente:

- nadgradnja in razvoj obstoječih politik za odpravo diskriminacije Romov in promocijo njihove enakosti ter izboljšanje njihovega položaja;
- pospeševanje širjenja informacij o evropski in nacionalni politiki in zakonodaji s področja nediskriminacije Romov ter približevanje Romom s preseganjem stereotipov in predsodkov javnih uslužbencev in širše javnosti;
- združitev več identificiranih dobrih praks na področju vključevanja romskih otrok v šole, ozaveščanja in krepitev vloge romskih žensk in izboljšanju kakovosti življenja Romov (poudarek na ženskah, starejših in invalidih).

Gre za enoleten projekt, ki je razdeljen na 2 dela; prvi del je posvečen javnim uslužbencem, ki so v kontaktu z romsko populacijo, drugi del pa je osredotočen na Rome in izvajanje delavnic v romskem naselju. Projekt se bo predvidoma izvajal do konca leta 2014.

V okviru čezmejnih programov evropskega teritorialnega sodelovanja 2007-2013 je v Sloveniji v izvajanju nekaj projektov, katerih aktivnosti so usmerjene v socialno vključenost pripadnikov drugih narodnosti in romske skupnosti, promociji strpnosti, solidarnosti in medkulturnega dialoga, nekateri med njimi pa vključujejo tudi aktivnosti, ki specifično vključujejo vidik rabe jezika drugih narodnosti ali romske skupnosti. Projekti so praviloma v 85% sofinancirani iz evropskih sredstev, v manjšem deležu (praviloma 10%) pa so sofinancirani tudi iz državnega proračuna RS.

Predlogi za ukrepanje:

Ob prenovi NPUR 2010-2015 bo potrebno oblikovati in vanj uvrstiti jasne in ciljno oblikovane horizontalne ukrepe, ki bodo s ciljem osveščanja in boja proti diskriminaciji segali tudi na področje večje seznanjenosti širše javnosti z romsko kulturo, jezikom, in sicer v smeri osveščanja in približevanja romskega in večinskega prebivalstva. Ob prenovi NPUR 2010-2015 bo potrebno upoštevati tudi Priporočilo Sveta EU o učinkovitih ukrepih za vključevanje Romov v državah članicah¹⁸, ki državam članicam na tem področju priporoča:

- da si nadalje prizadevajo za zagotovitev učinkovitega praktičnega izvrševanja Direktive 2000/43/ES, pri čemer zlasti zagotovijo, da njihovi nacionalni, regionalni in lokalni upravni predpisi niso diskriminatorni in ne povzročajo segregacije v praksi. Ustrezna sodna praksa Evropskega sodišča za človekove pravice bi morala v tej zvezi služiti za orientacijo pri ugotavljanju skladnosti določb in praks s človekovimi pravicami;
- da izvajajo ukrepe za odpravo segregacije glede Romov tako na regionalni kot na lokalni ravni, če je potrebno. Politike in ukrepe za boj proti segregaciji bi morali spremljati ustrezni programi usposabljanja in obveščanja, vključno z usposabljanjem in informiranjem o varstvu človekovih pravic, namenjeni lokalnim javnim uslužbencem in predstavnikom civilne družbe ter samim Romom;
- da zagotovijo, da se pri prisilnih izselitvah v celoti spoštujejo zakonodaja Unije in druge mednarodne obveznosti s področja človekovih pravic, kot so obveznosti iz Evropske konvencije o človekovih pravicah;
- da izvajajo ukrepe za boj proti diskriminaciji Romov in odpravljanje z njimi povezanih predsodkov (za kar se včasih uporablja izraz »sovrastvo do Romov«) na vseh področjih v družbi. Takšni ukrepi bi lahko obsegali:
  - ozaveščanje romskih skupnosti in splošne javnosti o koristih vključevanja Romov;

---

¹⁸ Glej opombo 10.

- ozaveščanje splošne javnosti o raznolikosti družb in težavah, s katerimi se pri vključevanju soočajo Romi, vključno z obravnavo teh vidikov v splošnih izobraževalnih načrtih in učnih materialih, kjer je to ustrezno;
- sprejemanje učinkovitih ukrepov za preprečevanje proti-romske retorike in sovražnega govora ter obravnavanje rasističnega, stereotipnega ali kako drugače stigmatizirajočega izražanja ali vedenja, ki bi lahko spodbudilo diskriminacijo Romov.

3.1.7. Aktivnosti občin, kjer živijo Romi

Kljub temu da večina občin še vedno nima sprejetih podrobnih področnih programov oz. akcijskih načrtov¹⁹ skladno z ZRomS-1 in sprejetim NPUR 2010-2015 v smislu celovitega dokumenta, Vlada RS ugotavlja, da občine vendarle izvajajo aktivnosti za izboljšanje položaja romske skupnosti in v ta namen namenjajo sredstva iz lastnega proračuna. Nekatere občine so posredovale bolj ali manj podrobna poročila, kjer navajajo svoje aktivnosti in porabljena finančna sredstva. Slednje pa ne pomeni, da tiste občine, ki niso posredovale podatkov o dodeljenih finančnih sredstvih za romsko skupnosti in opisale vseh aktivnosti za izboljšanje položaja romske skupnosti, teh aktivnosti ne izvajajo. Rezultati so namreč vidni v praksi. Po informacijah občin naj bi te večinoma vendarle že pristopile tudi k pripravi enovitega strateškega dokumenta (podrobnega področnega programa skladno z ZRomS-1) na tem področju oziroma to načrtujejo v letu 2014.

Vlada RS ocenjuje, da je do določenih premikov na lokalni ravni vendarle prišlo, da so ti sicer majhni in počasni, vendar pa bodo v praksi konkretnije vidni na daljši rok. Vlada RS tudi ocenjuje, da je čedalje več občin, ki so pristopile k celovitejšemu ukrepanju na področju socialnega vključevanja Romov, in prav te občine bodo lahko pozitiven zgled tudi ostalim.

Predlogi za ukrepanje:

Na podlagi terenskih obiskov in srečanj predstavnikov Urada Vlade RS za narodnosti v občinah, kjer živi romsko prebivalstvo (srečanja so potekala v prostorih občin in na terenu v romskih naseljih), bi bilo na podlagi opozoril in predlogov občin potrebno narediti naslednje:

- na področju izobraževanja še več naporov usmeriti v področje predšolske vzgoje in zagotoviti, da dobre prakse, ki so se na tem področju izoblikovale preko projektnega dela, nadaljujejo svojo pot (vsaj še nekaj časa) preko projektov ali pa (dolgoročno rešitev), da se zagotovijo sistemske rešitve, kar naj bi bil cilj vseh prizadevanj;
- v prihodnje več naporov usmeriti v delo s starši romskih otrok, da se doseže večje vključevanje otrok v predšolsko vzgojo in v izobraževalni proces, saj bo edino preko izobraženih, izšolanih romskih otrok v kasnejših generacijah možno doseči spremembe v njihovih vrednotah in prioritetah, povezanih z izobraževanjem;
- v prihodnje napore usmeriti tudi v zagotovitev ukrepov na področju dela z mladimi Rominjami in Romi z namenom njihovega nadaljnega izobraževanja in kakovostnejšega preživljanja njihovega prostega časa;
- zagotoviti več evropskih sredstev za urejanje tega področja, občine pa so pripravljene sodelovati v pripravi regijskih projektov na tem področju;
- v prihodnje proučiti možnosti preoblikovanja javnih razpisov za sofinanciranje projektov urejanja osnovne komunalne infrastrukture v romskih naseljih, predvsem pa boljšega in hitrejšega obveščanja o napovedi tovrstnih razpisov ter določitve daljšega roka za prijavo projektov;
- v prihodnje odpreti razpravo na temo denarnih socialnih pomoči za vse državljane RS, saj je sistem nesposoben za vse prejemnike denarnih socialnih pomoči ne glede na narodno pripadnost ali katero koli drugo osebno okoliščino;

¹⁹ Podrobnejše stanje v zvezi s tem je predstavljeno v prilogi 3.

- v prihodnje zagotoviti tudi več spodbud za nadaljnje izobraževanje (srednješolsko in visokošolsko) ter v ta namen ustrezno urediti področje štipendijske politike;
- na področju javnih del je zaznati nekatere pomanjkljivosti (potrebno bi bilo zagotoviti več sredstev za javna dela in da bi ta bila opredeljena kot nacionalni program, s katerim bi se na letni ravni usklajevala sredstva).

V prihodnje bi bilo potrebno ugotoviti možnosti in načine sofinanciranja (nagrajevanja) občin, ki si na različne načine prizadevajo za uspešnejše socialno vključevanje Romov na vseh področjih družbenega življenja. Večinoma so se občine ob pripravi OPNačrtov lotile tudi umeščanja romskih naselij v te temeljne prostorske akte občin ter predvidele njihovo prostorsko urejanje. Finančno največji in najtežji zalogaj za občine pa predstavlja ureditev osnovne komunalne infrastrukture v romskih naseljih, kjer bi bilo tudi v prihodnje nujno potrebno zagotoviti finančne spodbude s strani države.

Na podlagi ugotovitev Urada Vlade RS za narodnosti v primeru občin, ki se na področju socialnega vključevanja Romov srečujejo z večjimi težavami, se predlaga, da občine ob pripravi svojih podrobnih področnih načrtov (akcijskih načrtov) pristopajo čim bolj celovito in predvidijo ukrepe na vseh življenjskih področjih, ki so pomembna za pripadnike romske skupnosti, občane določene občine. Poleg celovitega pristopa pri pripravi podrobnih področnih programov bi bilo potrebno, da občine pripravijo tudi ustrezen komunikacijski načrt, kako bo komunikacija s prebivalci, pripadniki romske skupnosti, potekala in kako bodo kot partner vključeni v izvedbo ukrepov na lokalni ravni. S pravim načinom komunikacije bi se naselja, kjer večinsko živijo pripadniki romske skupnosti, lahko uspešno odpirala navzven, istočasno pa bi se tudi urejala.

3.1.8. Aktivnosti Sveta romske skupnosti Republike Slovenije

Skladno z ZRomS-1 Svet romske skupnosti Republike Slovenije kot krovna organizacija romske skupnosti v okviru svojih pristojnosti predstavlja interese romske skupnosti do državnih organov in tako sodeluje pri oblikovanju politik in rešitev za izboljšanje položaja romske skupnosti v Republiki Sloveniji. Vendar pa zaradi notranjih nesoglasij ter po mnenju različnih romskih organizacij tudi zaradi same sestave krovne organizacije ta ne izkorišča v celoti svojih pristojnosti.

Predlogi za ukrepanje:

V prihodnje bi bilo potrebno večje osveščanje pripadnikov romske skupnosti o vlogi in pomenu krovne organizacije ter njenih nalogah, predvsem pa o informiranju tudi različnih organizacij romske skupnosti, romskih aktivistov in predstavnikov romske skupnosti v občinskih svetih o pomenu te organizacije za celotno skupnost. Članstvo v krovni organizaciji ni pogojeno in ne sme biti odvisno od članstva v kateri od ostalih organizacij romske skupnosti, kjer gre večinoma za društveno organiziranost. Člani krovne organizacije, ne glede na to, iz katere organizacije prihajajo, morajo delovati v korist celotne romske skupnosti, kar pa večini članov v tej organizaciji ni jasno. Prevladujejo parcialni interesi posameznih organizacij (posameznih društev ali zvez društev oziroma posameznih romskih aktivistov), ki onemogočajo opravljanje nalog krovne organizacije, saj se nekateri člani celo konstantno ne udeležujejo sej. Po videnju nekaterih organizacij romske skupnosti in posameznih romskih aktivistov je problem nedelovanja krovne organizacije izključno v njeni sestavi, saj Svet romske skupnosti Republike Slovenije sestavlja 21 članov, od tega 14 članov, predstavnikov Zveze Romov Slovenije, in 7 članov, ki jih izmed sebe izvolijo predstavniki romske skupnosti v občinskih svetih 20 občin. Na podlagi predlogov za spremembo ZRomS-1 na tem področju so se že začele aktivnosti za spremembe spornih členov zakona, in sicer v smeri večje avtonomnosti in samostojnega odločanja romske skupnosti o oblikovanju in sestavi njihove krovne organizacije.

3.1.9. Spremembe Zakona o romski skupnosti v Republiki Sloveniji in Nacionalnega programa ukrepov Vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2010 – 2015

Drugo poročilo o položaju romske skupnosti v Sloveniji je Vlada RS sprejela oktobra 2012 in ga v obravnavo poslala v Državni zbor RS. Obravnava v Državnem zboru RS se je zaključila maja 2013, ko je poročilo obravnaval Odbor za notranje zadeve, javno upravo in lokalno samoupravo. Odbor DZ RS za notranje zadeve, javno upravo in lokalno samoupravo je na podlagi poročila sprejel sklep, s katerim je predlagal Vladi RS, naj preveri izvajanje ZRomS-1 z vidika učinkovitosti in ga po potrebi dopolni s predlogom za njegovo spremembo ter naj dopolni NPUR 2010-2015.

Potrebo po spremembi ZRomS-1 je potrdila tudi Komisija Vlade RS za zaščito romske skupnosti, ki je na svoji 1. seji v novem mandatu (4. 9. 2013) potrdila sprejete prioritete naloge, ki so bile določene v preteklem mandatu. Komisija bo svoje delo v novem mandatu prioriteto usmerila predvsem v področje urejanja bivanjskih razmer pripadnikov romske skupnosti (legalizacija romskih naselij), v pripravo sprememb in dopolnitev ZRomS-1, nato pa še v prenovu nacionalne strategije na področju vključevanja Romov, NPUR 2010-2015.

Priprava zakona o spremembah in dopolnitvah ZRomS-1 je že vključena v Program dela vlade za leto 2014.

4. ZAKLJUČEK

V Tretjem poročilu o položaju romske skupnosti v Sloveniji, ki zajema leti 2012 in 2013, so na kratko opisane vidnejše aktivnosti na državni in lokalni ravni za izboljšanje položaja romske skupnosti ter predlogi za prihodnje ukrepanje na tem področju. Vlada RS sicer ugotavlja počasne, a pozitivne premike na vseh področjih, ki so opredeljena tako v ZRomS-1 kot v NPUR 2010-2015, vendar pa opozarja, da bodo večji učinki vidni šele po daljšem časovnem obdobju, saj gre na področju socialnega vključevanja Romov za zelo kompleksen proces, ki se ga izvaja sistematično in dolgoročno. Takšen proces zahteva tesno in konstruktivno partnerstvo vseh angažiranih akterjev, tako državnih kot lokalnih in tudi Romov, saj bodo brez njihovega sodelovanja vsi ukrepi zaman.

5. Priloge:

- pregled aktivnosti državnih organov, organov samoupravnih lokalnih skupnosti, Sveta romske skupnosti Republike Slovenije in drugih za izboljšanje položaja romske skupnosti v Sloveniji (Priloga 1);
- Priporočilo Sveta o učinkovitih ukrepih za vključevanje Romov v državah članicah (Priloga 2);
- pregled sofinanciranja državnih organov (Priloga 3);
- pregled sprejetih podrobnih področnih programov in ukrepov samoupravnih lokalnih skupnosti na podlagi NPUR 2010-2015 in ZRomS-1 (Priloga 4);
- pregled projektov in ukrepov državnih organov na področju socialnega vključevanja Romov v letih 2000 – 2013.